

док інформатизації, узагальнення існуючих підходів до гуманізації і гуманітаризації підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берека В.С. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти / В.С. Берека ; за ред. А. Сиротенка. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2008. – 357 с.
2. Інформаційне забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org>.

3. Калініна Л. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом / Л. Калініна. – К. : Айлант, 2005. – 275 с.
4. Калініна Л.М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології / Л.М. Калініна. – Київ : науково-видавничий центр «ІНФОРМАВТОДОР», 2008. – 444 с.
5. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті / В.В. Крижко. – Запоріжжя : Просвіта, 2003. – 272 с.

УДК 355.23

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ТИЛУ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Шевченко А.В.,
заступник начальника академії з тилу, начальник тилу
Військова академія (м. Одеса)
аспірант заочної форми навчання
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

У статті розкриті практичні підходи до формування фахової компетентності в курсантів, які навчаються на факультеті підготовки спеціалістів матеріально-технічного забезпечення. Головна увага зосереджена на характеристиці організаційно-педагогічних умов, які мають вплив на формування всіх критеріїв фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу. Проаналізовано основні складові структурної моделі, яка впроваджена у професійну підготовку курсантів Військової академії (м. Одеса).

Ключові слова: фахова підготовка, майбутні офіцери тилу, організаційно-педагогічні умови, педагогічне моделювання, структурно-функціональна модель.

В статье раскрыты практические подходы к формированию профессиональной компетентности курсантов, которые учатся на факультете подготовки специалистов материально-технического обеспечения. Главное внимание сосредоточено на характеристике организационно-педагогических условий, влияющих на формирование всех критериев профессиональной компетентности будущих офицеров тыла. Проанализированы основные составляющие структурной модели, которая внедрена в профессиональную подготовку курсантов Военной академии (г. Одесса).

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие офицеры тыла, организационно-педагогические условия, педагогическое моделирование, структурно-функциональная модель.

Shevchenko A.V. ORGANIZATIONAL PEDAGOGICAL CONDITIONS AND STRUCTURALLY FUNCTIONAL MODEL OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE LOGISTICS OFFICERS IN THE PROCESS OF TRAINING IN HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article describes practical approaches to the formation of professional competence of the students who are studying at the faculty of specialist training of logistic support. The main attention is focused on the characteristics of the organizational and pedagogical conditions that have an impact on the formation of all the criteria of professional competence of future logistics officers. The main components of structural model, which was introduced in the professional training of cadets of the Military Academy (Odessa city) were analyzed.

Key words: professional training, future logistics officers, organizational and pedagogical conditions, pedagogical modeling, structurally functional model.

Постановка проблеми. Час показав, що нові умови ведення бойових дій вимагають від офіцерів тилу вміння швидко реагувати на запити армії, приймати нестандартні

рішення, передбачати наслідки своєї господарсько-економічної діяльності. Доволі часто від фахової компетентності офіцерів тилу залежить успішність усієї бойової опе-

рації та життя і здоров'я військовослужбовців. Серед найбільш вагомих завдань вищої військової освіти є впровадження нових підходів до формування професіоналізму та фахової компетентності майбутніх українських офіцерів, що призведе до задоволення потреби ЗСУ у висококваліфікованих офіцерських кадрах, здатних укріпити обороноздатність держави на якісно новому рівні. З огляду на це виникає нагальна потреба у введенні педагогічно обґрунтованих інновацій у професійну підготовку майбутніх офіцерів тилу під час навчання у ВВНЗ.

Суспільство вимагає від викладацького корпусу факультетів підготовки спеціалістів матеріально-технічного забезпечення вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) підготовки самостійних, відповідальних, соціально активних офіцерських кадрів, що володіють високим рівнем готовності до виконання професійних обов'язків. Однак, як показує аналіз військової практики, не завжди ВВНЗ справляються із підготовкою висококомпетентних офіцерів тилу. Навіть нині є значна кількість офіцерів-випускників із недостатньою підготовленістю до організації речового, продовольчого забезпечення підрозділів (частин, з'єднань) та забезпечення військ (сил) ракетним паливом паливними і мастильними матеріалами, які мають недостатню рефлексивну культуру, в них відсутня внутрішньо вмотивована потреба в підвищенні професійних знань у галузі фахової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що процес вдосконалення фахової компетентності майбутніх офіцерів перебував у полі зору науковців. Так, організацію освітнього процесу у ВВНЗ вивчали В. Бачевський, І. Біжан, Н. Генералова, Я. Корнійчук, В. Неїжмак та ін. У галузі військової педагогіки робиться головний акцент на підвищенні якості загальновійськової підготовки курсантів (О. Євсюков, С. Кубіцький, А. Протасов, Е. Сарафанюк, В. Шняк). Вагоме значення, з огляду на специфіку нашого дослідження, мають напрацювання науковців, в яких розглядаються практичні аспекти професійної підготовки курсантів (В. Бачевський, І. Біжан, С. Будник, П. Дзюба, Н. Генералова, А. Комишан, Я. Корнійчук, Г. Марченко, В. Неїжмак, В. Ягупов та ін.). Нині військовими педагогами А. Галімовим, С. Максименком, О. Торічним, В. Ягуповим та ін. активно розробляються окремі напрямки формування фахової компетентності майбутніх офіцерів. Відзначимо, що в публікаціях українських військових педагогів С. Каплуна [2], О. Маслія [5], М. Хрупала [7] представлено психоло-

го-педагогічні підходи до формування різних аспектів професіоналізму в майбутніх офіцерів, що навчаються на факультетах спеціалістів матеріально-технічного забезпечення.

Однак у вирішенні пріоритетних завдань у системі вищої військової освіти проблема формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу ще недостатньо розроблена. Науковцями не повною мірою вивчені питання, які пов'язані з практичними механізмами її формування під час вивчення навчальних дисциплін професійної та практичної спрямованості. Потребують більш ґрунтовного дослідження процеси педагогічного моделювання професійної підготовки майбутніх офіцерів та виокремлення ефективних організаційно-педагогічних умов, які би сприяли вдосконаленню фахової компетентності. Дані обставини були покладені в основу написання статті.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати перспективу впровадження організаційно-педагогічних умов та вивчити можливості педагогічного моделювання під час розробки та впровадження в освітній процес ВВНЗ структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відзначимо, що базовою основою забезпечення формування фахової компетентності офіцерів тилу у вітчизняних ВВНЗ виступають статuti ЗСУ та Наказ Міністра оборони України від 16.07.97 р. № 300 «Про затвердження Положення про військово господарство ЗС України». Виходячи з цього, серед найбільш вагомих завдань для ВВНЗ поставлено завдання впровадження нових підходів до формування фахової компетентності майбутніх українських офіцерів, що призведе до задоволення потреби ЗСУ у висококваліфікованих офіцерських кадрах, здатних укріпити обороноздатність держави на якісно новому рівні.

Фахову компетентність розглядаємо як інтегральну характеристику професійної підготовленості, яка передбачає становлення особистості курсанта під час професійної підготовки у ВВНЗ, що базується на цілеспрямованій діяльності, яка дозволить йому в майбутньому продуктивно та кваліфіковано виконувати свої професійні обов'язки у військово-професійному середовищі. Фахова компетентність офіцерів тилу передбачає забезпечення раціонального управління всіма процесами тилового господарства. На основі аналізу напрацювань К. Аркадьєва, Є. Бондаренка, З. Бородіна, С. Каплуна, О. Маслія, М. Нещадима,

О. Сапходоєва, В. Плотніка та ін. встановлено, що розв'язання завдань якісного матеріально-технічного забезпечення військ можливе за умови такого рівня сформованості фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу, який би забезпечував широкий діапазон знань і умінь у галузі організаторської, економічної та управлінської компетентності, маркетингу, економіки, застосування сил і засобів тилу, а також навичок системного підходу у виробленні оптимальних рішень.

У змісті фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу чільне місце посідають організаторська, економічна та управлінська види компетентності, практичні вміння (професійно-спрямовані та зовнішні предметні), а також професійно значущі особистісні якості (морально-етичні якості та соціальна відповідальність). Виходячи із цього, в структурі фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу було виокремлено мотиваційний, теоретичний, практичний та аналітичний компоненти.

У процесі вивчення означеного кола питань встановлено, що проблема необхідності формування в майбутніх офіцерів тилу фахової компетентності підсилюється виявленими суперечностями між: об'єктивними вимогами суспільства до вдосконалення якості професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу та недостатньою розробленістю науково-педагогічних підходів у цьому напрямі; прагненням викладацького складу кафедр тилового забезпечення ВВНЗ сформувати в майбутніх офіцерів тилу фахову компетентність і відсутністю інноваційного технологічного інструментарію та практичних методичних розробок, які забезпечать продуктивність даного процесу; об'єктивною потребою формування фахової компетентності в майбутніх офіцерів тилу під час навчання у ВВНЗ на основі використання інноваційних підходів та недостатністю науково-методичного забезпечення цього процесу, переважанням традиційного підходу до організації освітнього процесу. З огляду на необхідність розв'язання виявлених суперечностей було прийняте рішення про доцільність впровадження в освітній процес організаційно-педагогічних умов.

Обираючи організаційно-педагогічні умови, були враховані аргументи, які наводить у своїй статті О. Марченко [3]. Так, автор вважає, що «обмежений термін навчання у ВВНЗ, виконання практично-професійних завдань переважно на тренажерах і симуляторах, які лише імітують функціонування реального військово-технічного обладнання, швидке оновлення зразків техніки й озброєння» не дозволяє формувати

в курсантів усього широкого спектру фахових компетенцій майбутнього військового фахівця. Отже, з метою виявлення сукупності організаційно-педагогічних умов ми прагнули досягнути співвіднесення змісту професійної підготовки курсантів із формами їх освітньої діяльності таким чином, щоб суттєво підвищити стан фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу та вдосконалити всі показники за мотиваційним, теоретичним, практичним та аналітичним компонентами.

У практичному аспекті під час вивчення професійно орієнтованих навчальних дисциплін («Фінансове забезпечення», «Військово-економічна логістика», «Тилове забезпечення бойових дій військових частин», «Військовий тил і військове господарство», «Основи військового управління», «Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Організація продовольчого забезпечення», «Організація речового забезпечення») було введено чотири організаційно-педагогічні умови: формування освітнього середовища для стимулювання позитивної мотивації фахової діяльності; впровадження інноваційних технологій для підвищення ефективності пізнавальної діяльності курсантів; удосконалення практичної підготовки на основі індивідуалізації та активізації самостійної діяльності курсантів; активізація самовдосконалення особистісних якостей та професійної позиції курсантів. Дано коротку характеристику виокремленим умовам.

Для вдосконалення показників мотиваційного компоненту було запропоновано вдосконалити соціокультурне навчальне середовище, яке б спонукало внутрішню позитивну мотивацію майбутніх офіцерів тилу та дозволило максимально розвинути закладений потенціал. В основу було покладено позицію В. Ясвіна [8] про те, що освітнє середовище повинно включати систему впливів на формування особистості, передбачати конкретні можливості для розвитку. Тобто головними факторами освітнього середовища у ВВНЗ має бути соціальне, культурне, професійне й фізичне оточення. Динамічність цих факторів, їх інтенсивність та суб'єктивна значущість є визначальною передумовою позитивних змін мотиваційної сфери курсантів. У цьому контексті викладачі кафедри тилового забезпечення Військової академії (м. Одеса) використовували конкретні практичні ситуації, стиль роботи з курсантами будувався на основі демократичного стилю взаємин.

Друга педагогічна умова має позитивний вплив на формування показників теоретичного компоненту фахової компетентності

майбутніх офіцерів тилу та впливала на підвищення ефективності пізнавальної діяльності курсантів шляхом впровадження інноваційних технологій. В її основу поклали тезу П. Вишневського [1] про доцільність введення в професійну підготовку майбутніх офіцерів інновацій, які базуються на інтерактивних технологіях. Військові педагоги О. Капінус, В. Кирилюк, І. Романюк та О. Торічний аргументовано довели у своїх публікаціях той факт, що застосування інтерактивних технологій підвищує ефективність освітнього процесу через залучення курсантів до моделювання майбутньої професійної діяльності. Отже, застосування інтерактивних технологій сприятиме активному залученню курсантів до наукової організації майбутньої професійної діяльності. На думку самих курсантів, участь у навчальному занятті, що організоване на основі інтерактивної технології, дозволило їм позбулися негативних якостей характеру (егоїзм, невпевненість у собі, неорганізованість, закомплексованість, замкнутість, невміння висловити власну думку, скутість у вчинках, відчуженість, нерішучість).

Третя організаційно-педагогічна умова передбачала вдосконалення практичної підготовки на основі індивідуалізації та активізації самостійної діяльності курсантів. Її впровадження передбачало вдосконалення показників практичного компоненту фахової компетентності. Ця умова відображається на зацікавленості курсантів в отриманні практичних умінь та вдосконаленні навичок відповідно до обраних спеціалізацій: «Речове забезпечення підрозділів (частин, з'єднань)», «Продовольче забезпечення підрозділів (частин, з'єднань)», «Забезпечення військ (сил) ракетним паливом, паливом і мастильними матеріалами». У практичній площині основний акцент зроблено на педагогічному впливі на курсантів, які відстають у навчанні, та вдосконаленні навчальних програм із практичної підготовки курсантів.

Четверта організаційно-педагогічна умова була спрямована на активізацію процесу самовдосконалення особистісних якостей та професійної позиції курсантів. Вона вводилася для вдосконалення показників аналітичного компоненту фахової компетентності. Спрямоване самовдосконалення курсантів нерозривно пов'язане з теоретичними та практичними заняттями, рівнем розвитку мотивації навчальної діяльності, інтересами курсантів, не тільки сприяє формуванню міцних знань, навичок і вмінь, але і розвиває творчий потенціал курсантів. У публікації А. Петрунина [6] відзначено, що самовдоско-

налення курсантів у стінах ВВНЗ включає самовиховання та саморозвиток. У нашому баченні ефективність самовдосконалення курсантів головним чином визначається створенням сприятливих умов для інтенсивного прояву особистісних якостей. Тобто, активізуючи самовдосконалення, впливали на формування особистісних якостей майбутніх офіцерів тилу, а також стимулювали рефлексію професійної позиції. Виокремлені організаційно-педагогічні умови покладено в основу розробки структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу під час професійної підготовки. Тобто використання педагогічного моделювання допоможе вийти на новий рівень якості фахової підготовки курсантів. Результатом педагогічного моделювання є розробка структурно-педагогічної моделі.

Модель розглядаємо як описовий аналог, що має графічне зображення та відображає основні характеристики узагальненого образу майбутнього офіцера тилу. Обґрунтуємо, чому ми використовуємо термін «структурно-педагогічна» модель. Отже, структурною є така модель, яка складається із сукупності структурних блоків, що включають конкретні елементи, між якими встановлено чіткий взаємозв'язок, причому механізми зв'язку всіх блоків створюють цілісну внутрішню структуру. Модель визнано функціональною з огляду на те, що вона спрямована на виконання пізнавальної та освітньої функції, а в її основу покладено конкретні педагогічні підходи та принципи формування фахової компетентності, головними ж детермінантами її дієвості виступають обґрунтовані організаційно-педагогічні умови.

У практичному аспекті для розробки структурно-педагогічної моделі формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу в процесі професійної підготовки використовувалися: систематизація та узагальнення теоретичних положень для розробки складових частин моделі та виокремлення й впровадження дієвих організаційно-педагогічних умов; структурно-системний аналіз, що забезпечив комплексність дослідження ефективності розробленої структурно-педагогічної моделі; узагальнення й корекція експериментальних даних для наукового обґрунтування педагогічних підходів до формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу. У методичному аспекті під час розробки структурно-педагогічної моделі до уваги було взято пораду О. Маслія [4] про те, що в моделі в графічному вигляді необхідно відобразити здатність майбутніх офі-

церів тилу до саморозвитку. Модель має мати блочну структуру, що обумовлює засоби практичної діяльності.

У моделі представлені цільовий блок, який спрямований на виконання цільової функції та проявляється у формуванні мети та завдань через соціальне замовлення. Другим блоком є змістовий, який проявляється в організації відповідного освітнього середовища у ВВНЗ та включає основні принципи та підходи. Третім блоком є технологічний, який відповідає за практичне підкріплення процесу формування фахової компетентності курсантів і спрямований на забезпечення курсантів системою знань, умінь і навичок на основі впровадження конкретних методів та форм організації навчання. Даний блок містить також і організаційно-педагогічні умови, які дозволяють підвищити ефективність фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу. Четвертим блоком є результативний, який спрямований на здійснення діагностики успішності процесу формування в майбутніх офіцерів тилу компонентів та критеріїв фахової компетентності.

Усі блоки в моделі створювали цілісну внутрішню структуру, підпорядковуються меті й спрямовані на результат – суттєве, математично достовірне підвищення фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу. Ефективність структурної моделі визначалася дотриманням конкретних вимог: 1) відповідністю (близькістю) розробленої моделі тій реальності, в якій відбувається професійна підготовка майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах; 2) послідовним впровадженням розробленої моделі в професійну підготовку майбутніх офіцерів тилу; 3) легкістю застосування складових структурної моделі в теорію й практику організації навчально-виховного процесу.

Висновки. Отже, в процесі дослідження ми прийшли до таких висновків. По-перше, як показали результати дослідно-експериментального дослідження, проведеного на базі Військової академії (м. Одеса), процес формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу за спеціалізаціями «Речове забезпечення підрозділів (частин, з'єднань)», «Продовольче забезпечення підрозділів (частин, з'єднань)», «Забезпечення військ (сил) ракетним паливом, паливом і мастильними матеріалами» відбувався значно ефективніше, коли в навчальний процес нами було цілеспрямовано впроваджено виокремлені організаційно-педагогічні умови. По-друге, суттєвому вдосконаленню освітньої підготовки курсантів

сприяє використання педагогічного моделювання і розробка та впровадження структурно-функціональної моделі. На основі використання методів математичної статистики з використанням F-критерію Фішера встановлено статистично достовірне підвищення всіх показників фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу.

Перспективи подальших наших досліджень будуть спрямовані на вивчення перспектив комп'ютерного забезпечення формування фахової компетентності на заняттях із навчальних дисциплін професійно-практичного спрямування, а також на наукове обґрунтування кваліфікаційних вимог до майбутніх офіцерів тилу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневський П.Р. Удосконалення педагогічного управління навчальним процесом у вищому військовому навчальному закладі на основі інноваційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук / П.Р. Вишневський. – Х., 2005. – 20 с.
2. Каплун С.О. Професійна компетентність майбутнього офіцера служб тилу як об'єкт наукового аналізу / С.О. Каплун // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журнал [Педагогічні науки] ; гол. ред. П.Ю. Саух. – Житомир, 2008. – Вип. 42. – С. 111–115.
3. Марченко О.Г. Формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців у навчально-виховному середовищі ВВНЗ / О.Г. Марченко // Науковий огляд. – 2015. – № 7(17). – С. 116–134.
4. Маслій О.М. Формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти / О.М. Маслій ; Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2011. – 20 с.
5. Маслій О.М. Характеристика професійно важливих якостей майбутнього офіцера тилу / О.М. Маслій // Науковий вісник Чернівецького університету [Педагогіка та психологія] : зб. наук. праць ; наук. ред. І.С. Руснак. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2010. – Вип. 500. – С. 110–115.
6. Петрунин А.М. Совершенствование качества подготовки офицеров на основе системного знания мудрости / А.М. Петрунин // Вестник академии военных наук. – 2012. – № 2(39). – С. 140–143.
7. Хрупало М.М. Особливості формування професійної компетентності майбутніх офіцерів тилу в умовах реформування збройних сил / М.М. Хрупало // Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол.: І. Бех, Є. Голобородько, В. Олійник [та ін.]. – Херсон : Херсонська академія неперервної освіти, 2014. – Вип. 22. – С. 211–216.
8. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.